

Aanvullend vleermuisonderzoek Kasteel Huys ter Horst

Herbouw van de “Vergeten burcht”

AANVULLEND VLEERMUISONDERZOEK KASTEEL HUYS TER HORST

Herbouw van de “Vergeten burcht”

Toetsing Wet natuurbescherming, onderdeel
soortenbescherming

In opdracht van: Stichting Kasteel Huys ter Horst

Opgesteld door: J.J.F. Verhees & P.H. van Hoof
Projectnummer: 19-071

Datum: 21 januari 2020

Rapporttitel	
Aanvullend vleermuisonderzoek Kasteel Huys ter Horst, herbouw van de "Vergeten burcht". Toetsing Wet natuurbescherming, onderdeel soortenbescherming.	
Getekend voor akkoord	
Naam en functie van vertegenwoordigingsbevoegde	G. Hoogerwerf Directeur-groootaandeelhouder
Handtekening	
Datum	21 januari 2020

Colofon

© 2020 Natuurbalans - Limes Divergens BV / Stichting Kasteel Huys ter Horst

Tekst en samenstelling: J.J.F. Verhees, BSc & Drs. P.H. van Hoof

Projectleiding: P.H. van Hoof

Eindverantwoordelijk: G. Hoogerwerf

Projectnummer: 19-071

In opdracht van: Stichting Kasteel Huys ter Horst

Foto's omslag: Gewone grootoorvleermuis (P. van Hoof); inzet: kelder 9 (P. van Hoof)

Wijze van citeren: Verhees, J.J.F. & P.H. van Hoof, 2020. Aanvullend vleermuisonderzoek Kasteel Huys ter Horst, herbouw van de "Vergeten burcht". Toetsing Wet natuurbescherming, onderdeel soortenbescherming. Natuurbalans - Limes Divergens BV, Nijmegen.

Niets uit dit rapport mag worden veeleenvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van scanning, internet, druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Stichting Kasteel Huys ter Horst en Natuurbalans - Limes Divergens BV noch mag het zonder een dergelijke toestemming worden gebruikt voor enig ander werk dan waarvoor het is vervaardigd.

Gegevens die afkomstig zijn uit de NDFF (Nationale Databank Flora en Fauna) mogen niet zonder toestemming van BIJ12 worden verstrekt aan derden of op enige andere wijze openbaar gemaakt worden.

Natuurbalans - Limes Divergens BV is niet aansprakelijk voor gevolgschade, alsmede voor schade welke voortvloeit uit toepassingen van de resultaten van werkzaamheden of andere gegevens verkregen van Natuurbalans - Limes Divergens BV. Stichting Kasteel Huys ter Horst vrijwaart Natuurbalans - Limes Divergens BV voor aanspraken van derden in verband met deze toepassing.

Natuurbalans - Limes Divergens BV is lid van het Netwerk Groene Bureaus, brancheorganisatie voor kwaliteitsbevordering en belangenbehartiging.

Het kwaliteitsmanagementsysteem van Natuurbalans - Limes Divergens BV is gecertificeerd door EBN Certification en voldoet aan de eisen gesteld in de norm ISO 9001:2015.

INHOUD

1	INLEIDING.....	4
1.1	Aanleiding	4
1.2	Opdrachtformulering	4
2	PROJECTOMSCHRIJVING	6
2.1	Beschrijving ingreepgebied	6
2.2	Werkzaamheden en toekomstig gebruik	6
3	ONDERZOEKSMETHODE.....	9
3.1	Vleermuisonderzoek 2019	9
4	RESULTATEN.....	10
4.1	Foerageergebied	10
4.2	Zomerverblijfplaatsen	10
4.3	Overige functies	10
5	TOETSING WET NATUURBESCHERMING: ONDERDEEL SOORTENBESCHERMING.....	11
5.1	Vleermuizen	11
6	CONCLUSIES	13
6.1	Consequenties natuurwetgeving	13
7	SAMENVATTING	15
8	LITERATUUR	16
	BIJLAGE 1 PLATTEGROND	17

1 INLEIDING

1.1 AANLEIDING

Stichting Kasteel Huys ter Horst is voornemens een restauratie van de “Vergeten burcht” te realiseren, bovenop de voormalige kasteelruïne van Kasteel Huys ter Horst. Realisatie van deze ingrepen kan leiden tot overtreding van verbodsbepalingen uit de Wet natuurbescherming (Wnb), die onder andere de bescherming regelt van dier- en plantensoorten en Natura 2000-gebieden. Overtreding van verbodsbepalingen uit de Wnb vereist mogelijk een ontheffing en/of vergunning.

Ten behoeve van de uitvoerbaarheid en vergunbaarheid van de voorgenomen ingreep dient een actueel en volledig beeld te bestaan van het voorkomen van beschermde soorten op de ingreeplocatie of binnen de invloedsfeer ervan. Aan de hand daarvan dient de voorgenomen ingreep getoetst te worden aan de bepalingen in de Wnb. Reeds is bekend dat de bestaande kelders een belangrijke functie kennen in het najaar en voor overwinterende vleermuizen. In het najaar van 2018 is vleermuisonderzoek uitgevoerd volgens het Vleermuisprotocol naar aanwezigheid van paar- en winterverblijfplaatsen (Van Hoof & Verhees, 2018). Om het onderzoek volgens het Vleermuisprotocol te completeren is in de zomer 2019 aanvullend onderzoek uitgevoerd naar potentiële overige functies in de zomer. De resultaten hiervan worden in voorliggende rapportage behandeld. Voorts worden de consequenties in het kader van de Wnb aangegeven.

1.2 OPDRACHTFORMULERING

Op verzoek van Stichting Kasteel Huys ter Horst heeft Natuurbalans - Limes Divergens BV in 2019 aanvullend vleermuisonderzoek uitgevoerd naar potentiële functies in de zomer, waarbij de voorgenomen ingreep is getoetst aan de Wnb.

Traject Wet natuurbescherming, onderdeel soortenbescherming

1. Welke vleermuissoorten komen in de zomer/kraamperiode op de ingreeplocatie voor en wat zijn de gebiedsfuncties?
2. Wat zijn eventuele negatieve effecten van de voorgenomen ingreep in relatie tot functies voor vleermuizen?
3. Op welke wijze kunnen eventuele negatieve effecten worden voorkomen of beperkt?
4. Is er een kans op overtreding van verbodsbepalingen van de Wnb?
5. Is een ontheffing van de Wnb noodzakelijk (combinatie resultaten uit 2018 en 2019)?

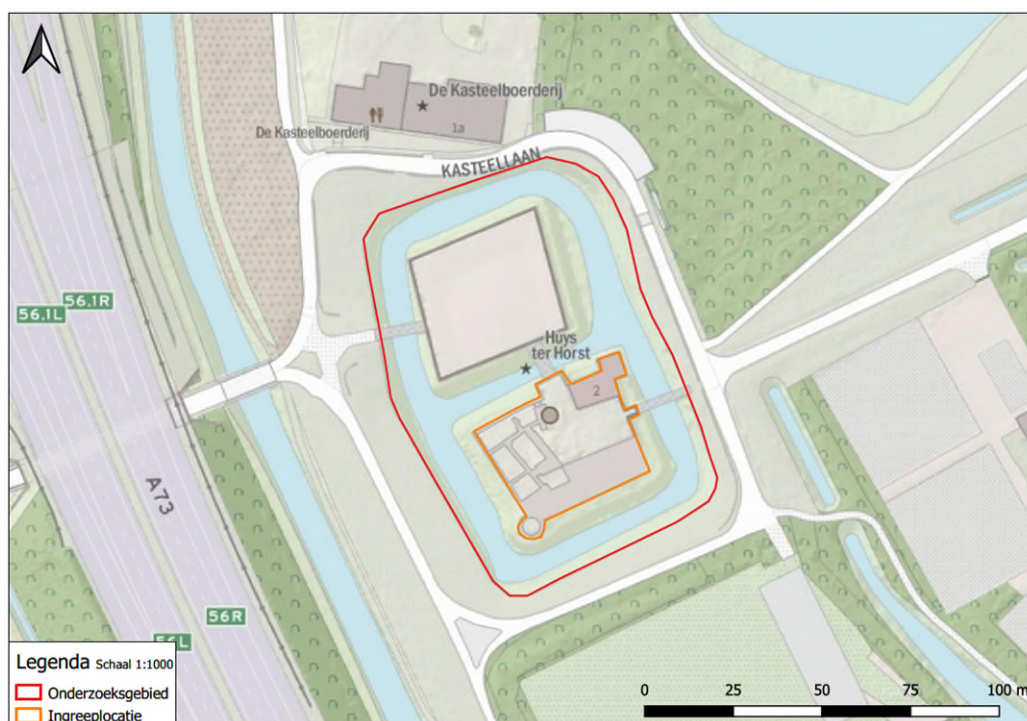
Leeswijzer

Hoofdstuk 2 beschrijft ligging en begrenzing van de ingreeplocatie en gaat in op de voorgenomen ingreep. In hoofdstuk 3 volgen opzet en uitvoering van het voorliggende onderzoek. In hoofdstuk 4 worden de resultaten weergegeven en in Hoofdstuk 5 wordt de voorgenomen ingreep getoetst aan de Wnb. In hoofdstuk 6 worden de belangrijkste conclusies op een rij gezet, waarin eveneens eerdere bevindingen uit Van Hoof & Verhees (2018) zijn opgenomen.

2 PROJECTOMSCHRIJVING

2.1 BESCHRIJVING INGREEPGEBIED

Kasteel Huys ter Horst is gelegen ten noorden van Horst in de gemeente Horst aan de Maas, provincie Limburg (Figuur 1). Het betreft de ruïne van een 13^e eeuwse kasteel, welke deels is hersteld en in gebruik is genomen. Tegenwoordig kent het diverse gebruiksfuncties, zoals vergaderruimtes en verschillende 'escape rooms'. Het beheer wordt uitgevoerd door Stichting Kasteel Huys ter Horst, die als doel heeft het kasteel in stand te houden en voor een zo breed mogelijk publiek toegankelijk te maken.

Figuur 1. Ligging en begrenzing van het onderzoeksgebied Kasteel Huys ter Horst (rood) en de invloedssfeer van de ingreeplocatie (oranje), situatie: juli 2019. Het onderzoeksgebied is gelegen in de gemeente Horst aan de Maas, provincie Limburg.

2.2 WERKZAAMHEDEN EN TOEKOMSTIG GEBRUIK

Met de restauratie van de 'Vergeten burcht' wil de Stichting Kasteel Huys ter Horst een duurzame instandhouding garanderen en diverse gebruiksfuncties laten dragen. Omdat er door de eeuwen verschillende gebruiksfuncties zijn geweest (van burcht tot groot kasteel) dient de restauratie zo representatief mogelijk voor beide bouwhistories te zijn. Om die reden is ervoor gekozen alle resten van funderingen en kelders zichtbaar te houden en de nieuwbouw van de burcht in "boxvorm" zwevend boven de ruïne uit te voeren, waarbij het oude materiaal zichtbaar blijft. Door de nieuwbouw op de monumentale resten te laten zweven worden deze geconserveerd en kunnen er zowel in als onder de 'box' functionele ruimten worden gecreëerd. Het ontwerp omvat de herbouw van de vijfhoekige burcht waarin een grote zaal van 16 x 16 m met podium is opgenomen, waarbij de oorspronkelijke burchtomwalling op eigentijdse wijze

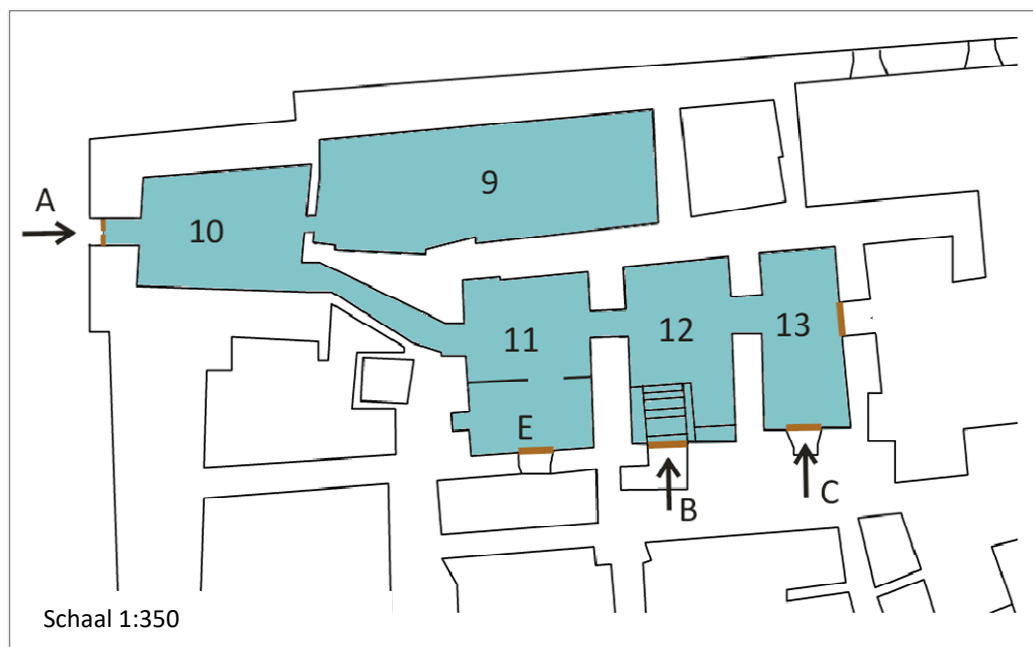

wordt vormgegeven en herbouwd (DMV architecten, 2017). Een ontwerp van het toekomstige Kasteel Huys ter Horst is weergegeven in Figuur 2.

Momenteel liggen er onder Kasteel Huys ter Horst vijf kelders, die in de winter gebruikt worden door overwinterende vleermuizen (Figuur 3). In het najaar vormen deze kelders een belangrijke zwerm- en paarverblijfplaats voor vleermuizen (Van Hoof & Verhees, 2018). Ten behoeve van de bouw van de Vergeten burcht worden drie kelders ontoegankelijk gemaakt voor vleermuizen, namelijk kelder 11 t/m 13, en gaan twee van de drie invliegopeningen verloren (B&C, Figuur 3). Voornemens is om twee nieuwe ruimten te ontgraven en in te richten voor vleermuizen (kelder 9a & 9b, Bijlage 1).

Figuur 2. Toekomstvisie voor Kasteel Huys ter Horst, na aanbouw van de vergeten burcht (bron: DMV architecten, 2017).

Figuur 3. Plattegrond van de vleermuiskelders. Het blauwe deel is momenteel (2019) beschikbaar voor overwinterende vleermuizen. 9 t/m 13 = nummering kelders, A t/m E openingen. Door de bouw van de Vergeten burcht raken de vleermuiskelders 11 t/m 13 mogelijk ongeschikt voor vleermuizen, en verdwijnen openingen B & C (bron: Van Hoof & Verhees, 2018).

3 ONDERZOEKSMETHODE

3.1 VLEERMUISONDERZOEK 2019

Het uitgevoerde vleermuisonderzoek heeft betrekking op de functies ‘verblijfplaatsen’ in de zomer 2019. De te onderzoeken vleermuissoorten zijn voor wat betreft de functie ‘verblijfplaats’ vooral gebouwbewonende soorten.

Het vleermuisonderzoek in de kraamperiode is uitgevoerd conform het Vleermuisprotocol 2017, dat is opgesteld door het Vleermuisvakberaad van het Netwerk Groene Bureaus en de Zoogdiervereniging, in overleg met de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (onderdeel van het Ministerie van Economische Zaken). Het Vleermuisprotocol heeft tot doel het belang van de functies van onderzoekslocaties voor soorten vleermuizen effectief en efficiënt vast te stellen dan wel uit te sluiten. Indien het protocol wordt gevolgd, bestaat grote mate van juridische zekerheid dat is voldaan aan een wettelijke en maatschappelijk verantwoorde inspanning, om na te gaan of soorten en functies van gebieden in het geding zijn. In combinatie met het vleermuisonderzoek in het najaar van 2018 en beschikbare gegevens uit de NEM-wintertelling (Van Hoof & Verhees, 2018) is het vleermuisonderzoek volledig en conform de richtlijnen van het Vleermuisprotocol (2017) uitgevoerd.

In de periode van 15 mei tot en met 15 juli zijn twee veldbezoeken uitgevoerd:

- Kraamverblijfplaats, zomerverblijfplaats en foerageergebied, twee ochtendronden:
 - 4 juni: 03:00 – 05:30 uur;
 - 10 juli: 03:15 – 05:45 uur.

Tijdens alle onderzoeksronden waren de weersomstandigheden gunstig voor het verrichten van vleermuisonderzoek: droog, weinig wind en een temperatuur van minstens 12 graden Celsius. De onderzoeken zijn uitgevoerd door vleermuisdeskundigen J. Verhees BSc en Drs. P. van Hoof met een batdetector (Pettersson D240x) en opnameapparaat (Tascam DR-05). Daarnaast werd gebruik gemaakt van een warmtebeeldcamera (Pulsar Helion XP28) en werden gestationeerde Batloggers (Elekon M) ingezet. Per bezoekronde werd meerdere malen om de ingreeplocatie gelopen en zijn de kelders geïnspecteerd. Opgenomen geluidsbestanden zijn geanalyseerd met behulp van de software BatExplorer en Batsound.

4 RESULTATEN

4.1 FOERAGEERGEBIED

De kasteelruïne en omliggende grachten met groenstructuren worden door verschillende vleermuissoorten gebruikt om te foerageren. De beschutting van de gebouwen en met name de gracht vormt goede foerageermogelijkheden voor vleermuizen. Met name gewone dwergvleermuizen gebruiken het plangebied om te jagen. Daarnaast zijn andere soorten incidenteel waargenomen, te weten:

- Watervleermuis;
- Franjestaart;
- Gewone grootoorvleermuis;
- Laatvlieger;
- Rosse vleermuis;
- Gewone dwergvleermuis;
- Ruige dwergvleermuis.

4.2 ZOMERVERBLIJFPLAATSEN

Tijdens de ochtendronde op 4 juni 2019 werden twee zomerverblijfplaatsen aangetroffen in de kelders van de kasteelruïne. Dit betreft één franjestaart en één watervleermuis. De vleermuizen vlogen rond in alle kelders. Beide vleermuizen zijn uiteindelijk gaan hangen in kelder 9. Van andere vleermuissoorten zijn geen verblijfplaatsen aangetroffen in de zomer van 2019.

4.3 OVERIGE FUNCTIES

Kasteel Huys ter Horst kent naast de functie als zomerverblijfplaats in kelder 9 nog andere functies. Dit betreffen de functies paar-, zwerm- en winterverblijfplaats. Voor een toelichting hierover wordt verwezen naar Van Hoof & Verhees (2018).

5 TOETSING WET NATUURBESCHERMING: ONDERDEEL SOORTENBESCHERMING

5.1 VLEERMUIZEN

Aanwezigheid op de ingreeplocatie (zomer 2019)

De kasteelruïne Huys ter Horst wordt door twee vleermuissoorten gebruikt als zomerverblijfplaats, te weten watervleermuis en franjestaart (Hoofdstuk 3). Beide zomerverblijfplaatsen zijn vastgesteld in kelder 9.

Meerdere soorten vleermuizen zijn foeragerend waargenomen. In de meeste gevallen betroffen dit gewone dwergvleermuizen die kortstondig foerageerde, of overvliegende exemplaren. Essentieel foerageergebied of vliegroutes zijn niet in het plangebied aanwezig. Naast de ingreeplocatie is een gracht gelegen, met omliggend veel groenstructuren. Daarnaast liggen de Kasteelsebossen en veel groenstructuren op korte afstand van de ingreeplocatie. Hiermee zijn veel geschikte foeragereplekken in de directe omgeving van de ingreeplocatie aanwezig.

Overige belangrijke functies van Kasteel Huys ter Horst voor vleermuizen betreffen zwerm-, paar- en winterverblijfplaatsen. Voor een toelichting hierop wordt verwezen naar Van Hoof & Verhees (2018).

Negatieve effecten van de ingreep

Het uitvoeren van de werkzaamheden kan leiden tot aantasting van de functionaliteit van voortplantings- of rustplaatsen van vleermuizen (Wnb art. 3.5, lid 4):

- Door het afsluiten van de kelders 11 t/m 13 wordt de zomerverblijfplaats van twee soorten vleermuizen verkleind. Tevens gaan twee van de drie invliegopeningen dan verloren.

Overige negatieve effecten op zwerm-, paar- en winterverblijfplaatsen zijn beschreven in Van Hoof & Verhees (2018), en worden onderstaand samengevat:

- Door het afsluiten van de kelders 11 t/m 13 wordt de zwerm-, paar- en winterverblijfplaats van drie soorten vleermuizen verkleind. Tevens gaan twee van de drie invliegopeningen dan verloren.
- Door de ingreep gaat mogelijk een paarverblijfplaats van gewone dwergvleermuis verloren. Deze paarverblijfplaats bevindt zich buiten de kelders, maar binnen het onderzoeksgebied. Waarschijnlijk zit dit verblijf in een van de buitenmuren.
- Daarnaast is gebleken dat er een maand eerder vleermuizen aanwezig zijn in de kelders dan voorheen werd aangenomen (oktober). Daarmee vormt het huidige menselijke gebruik, met name het gebruik van de open haard, mogelijk een negatief effect.

Voorkomen van negatieve effecten

Door het treffen van mitigerende maatregelen kunnen negatieve effecten ten aanzien van vleermuizen worden voorkomen. Deze dienen nader te worden uitgewerkt.

Toetsing aan de Wet natuurbescherming

Uitvoering van de voorgenomen inrichtingswerkzaamheden leidt tot aantasting van de functionaliteit van voortplantings- of rustplaatsen van vleermuizen en hiermee tot overtreding van verbodsbepalingen uit de Wnb (art. 3.5, lid 4). Een Wnb ontheffingsaanvraag is daarmee aan de orde.

Voor het verkrijgen van een ontheffing van de Wnb dient te worden vastgesteld of een minder schadelijk alternatief mogelijk is. Ook dient het wettelijk belang van de ingreep te worden onderbouwd door de opdrachtgever. De herbouw moet een “dwingende reden van groot openbaar belang zijn, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en voor het milieu wezenlijke effecten”.

In haar uitspraak van 26 oktober 2016 (ECLI:NL:RVS:2016:2787) heeft de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (de Afdeling) voor het eerst geoordeeld dat behoud van het Nederlands cultureel erfgoed kan gelden als dwingende reden van groot openbaar belang als bedoeld in artikel 2, eerste lid onder e, van het Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten.

6 CONCLUSIES

6.1 CONSEQUENTIES NATUURWETGEVING

Wet natuurbescherming – onderdeel soortenbescherming (onderzoek 2018 en 2019)

Algemeen

- Door het uitvoeren van het vleermuisonderzoek in de zomer 2019 in combinatie met onderzoek uit het najaar 2018 is een volledig vleermuisonderzoek conform het Vleermuisprotocol (2017) uitgevoerd. Hierdoor is het mogelijk om (negatieve) effecten van de ingreep voldoende te kunnen beoordelen. Vervolgonderzoek is niet nodig.

Onderzoek in 2019

- Binnen de invloedssfeer van de voorgenomen ingreep zijn twee zomerverblijfplaatsen van vleermuizen in kelder 9 aangetroffen. Dit betreffen zomerverblijfplaatsen van één watervleermuis en één franjestaart. Omdat deze vleermuizen in alle kelders zwermend zijn waargenomen, en niet bekend is door welke ingangen de vleermuizen zijn binnengekomen, dient de complete ingreeplocatie te worden aangemerkt als zomerverblijfplaats.
- Door de ingreep worden drie van de vijf kelders ongeschikt gemaakt als vleermuisverblijf, en gaan tevens twee van de drie ingangen verloren. Dit heeft een negatief effect op de kwaliteit (en klimatologische omstandigheden) van de ingreeplocatie.

Onderzoek in 2018 (Van Hoof & Verhees, 2018)

- Binnen de invloedssfeer van de voorgenomen ingreep komen de volgende streng beschermde soorten voor: gewone dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis, watervleermuis en franjestaart.
- Van de gewone dwergvleermuis is een baltsterritorium vastgesteld. De bijbehorende paarverblijfplaats ligt in het onderzoeksgebied, maar de exacte locatie is niet bekend.
- Kasteel Huys ter Horst heeft de functies paar- en zwermverblijfplaats voor vleermuizen, met name van het geslacht *Plecotus* en *Myotis*. Van watervleermuizen is ook paring aangetoond in de kelders, ook van de franjestaart aannemelijk dat hier paringen plaatsvinden.
- De ingreeplocatie wordt door drie vleermuissoorten gebruikt als winterverblijfplaats, te weten gewone grootoorvleermuis, franjestaart en watervleermuis. Maximaal zijn er 39 overwinterende vleermuizen geteld.
- Aandachtspunt is het gebruik van de open haard in de periode dat er al vleermuizen aanwezig zijn (in vroege winterslaap) in de kelders.

Ontheffingsplicht Wnb

- Overtreding van verbodsbepalingen van de Wnb als gevolg van de voorgenomen ingreep is niet op voorhand uit te sluiten. Voor uitvoering van de plannen is een Wnb-ontheffing nodig voor overtreding van art. 3.5 (gewone dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis, franjestaat en watervleermuis).

7 SAMENVATTING

In onderstaande tabel is een samenvatting gegeven van de resultaten van beide vleermuisonderzoek (2018 en 2019). De kleuren geven aan of specifiek aandacht besteed moet worden aan de aanwezige natuurwaarden.

GROEN	geen problemen: de werkzaamheden kunnen zonder meer worden uitgevoerd.
ORANJE	attentie: de werkzaamheden zijn gebonden aan een periode of wijze van uitvoer.
ROOD	mitigatie: de werkzaamheden kunnen pas worden uitgevoerd na het treffen van mitigerende maatregelen.
PAARS	onthefing: voor uitvoering van de werkzaamheden is een ontheffing Wnb nodig.

NATUURWAARDEN	NEGATIEVE EFFECTEN ALS GEVOLG VAN DE INGREEP	MITIGERENDE MAATREGELEN	ONTHEFFING NODIG?
WNB: SOORTENBESCHERMING			
Vleermuizen (2019)	Ongeschikt maken van drie vleermuiskelders welke gebruikt worden als zomerverblijfplaats door watervleermuis en franjestaart.	Geschikt maken nieuwe kelders en optimalisatie oude kelders.	Ja
Vleermuizen (2018)	Ongeschikt maken van een paarverblijfplaats van gewone dwergvleermuis.	Het ophangen van vleermuiskasten of toegankelijk maken van (nieuwe) spouwmuren.	Ja
Vleermuizen (2018)	Ongeschikt maken van drie vleermuiskelders welke gebruikt worden als overwinteringsplaats en in het najaar als zwermlocatie door gewone grootoorvleermuis, franjestaart en watervleermuis.	Geschikt maken nieuwe kelders en optimalisatie oude kelders.	Ja

8 LITERATUUR

- Dijkstra, J.K. 2016. Inventarisatie van technische mogelijkheden voor het beschermen van muurplanten door gemeenten. Floron en Hogeschool van Hall Larenstein, Leeuwarden.
- DMV ARCHITECTEN, 2017. Herbouw van de “Vergeten burcht” van Kasteel Huys ter Horst. Een groen ‘landmark’ voor Horst aan de Maas, Kerkrade.
- Hoof, P. van & J.J.F. Verhees, 2018. Quick scan beschermde natuur en aanvullend vleermuisonderzoek. Herbouw “Vergeten burcht” Kasteel Huys ter Horst. Toetsing Wet natuurbescherming, onderdeel soortenbescherming. Natuurbalans - Limes Divergens BV, Nijmegen.

Websites

- www.escaperoomkasteelhuysterhorst.nl
- www.kasteelhuysterhorst.nl

BIJLAGE 1 PLATTEGROND

In onderstaande figuur is de plattegrond afgebeeld van Kasteel Huys ter Horst in de toekomstige situatie. De kelders 9 t/m 13 zijn bestaande kelders. Ter vervanging van de verloren gaande ruimte worden kelders nummers 9a en 9b geschikt gemaakt als winterverblijf voor vleermuizen.

Bron: Stichting Kasteel Huys ter Horst, 2018.